

ИВАН ВАЗОВ - БЪЛГАРСКИЯТ ЕЗИК

ЗАЩИТА И ВЪЗХВАЛА НА РОДНАТА РЕЧ

Вазов е болезнено чувствителен към всичко, свързано с национално-историческата ни памет и с опазване на родовото ни самосъзнание. Поетът написва стихотворението Българският език, за да защити опазения през вековете език свещен на дедите ни с гражданска и родолюбива страст, характерна за цялото му творчество. Отрицателите на родното слово - апологети на модни езици у нас в края на миналия век или отчуждили се от националните ценности псевдоинтелигенти, изразяват съмнение в творческите възможности на езика ни, отричат способността му да възпроизведе сложните извивки на мисълта и чувствата. Със силата и красотата на собственото си поетическо слово Вазов не само осъжда низостта на хулителите и клеветниците на родния език, но доказва и неговата съзидателна мощ.

Завладян от идеята за отношението към родното слово като ценност, чрез която се проявява съкровената същност на човека, поетът създава художествен образ, който разкрива светостта, естетическата мощ и значимостта на родния език. Натоварено с високата мисия - да бъде обединител през вековете, да изгражда духовното битие на българския народ, сега словото на дедите ни е охулено и опетнено. Увлечени в ругателство ужасно, модно, отрицателите му са слепи за неговия чистий блясък. Затова с чувство за дълг и отговорност на гражданин и поет, Вазов си поставя благородната задача да го защити, разкривайки неговия прекрасен образ. Чрез въздействието на поетическото слово българският език се самодоказва, убеждавайки читателя, че крие в себе си неподозирана красота и изразителност, с което предизвиква възхищение и родолюбива почит.

Родният език изгражда духовната същност на човека, съставена от ценностите, унаследени от предците му, от историческата памет на народа му. Личността формира своето АЗ, открива света и мястото си в него единствено чрез мъдрото слово на предците. Затова то изисква синовна почит и признателност, стремеж за опазването му от недобронамерените и недобросъвестните към родния език. Тези внушения Вазов постига, като одухотворява образа на българския език. Той е участник в поетичен диалог. Лирическият говорител общува пряко с езика, обръща се директно към него, сякаш е живо същество. Създава се впечатление за жива връзка между поет и слово, за синовно преклонение пред родното:

*Език свещен на моите деди,
език на мъки, стонове вековни,
език на тая, дето ни роди
за радост не - за ядове отровни.*

Съзнанието за святост на езика и за родова принадлежност към него на лирическият говорител са изразени чрез инверсията на определението свещен в първия стих на творбата: Език свещен на моите деди. Дълбоко изстрадана е съдбата на родното слово през вековете: език на мъки, стонове вековни. Затова посегателството към българския език е кощунствено, причинява ядове отровни. Анафоричното повторение език, съчетано с изрази, които внушават неговата святост, още в началото на творбата настоятелно предизвиква размисъл върху основния проблем - защитата на родното слово е дълг и отговорност на всеки българин. Няколко стиха само са нужни на поета, за да възкреси в националната памет не само историческото ни битие, преминало в стонове вековни, но и изстраданата история на езика ни, отстояван с апостолска всеотдайност от светите братя и техните последователи, а сега - от поета. Език с такава въздействена сила, с такава образна асоциативна мощ не може да бъде неизразителен. Красотата и съвършенството му са оръжие срещу ругатни и хули гадки:

Език прекрасен, кой те не руга

*и кой те пощади от хули гадки?
Вслушал ли се е някой досега
в мелодията на твоите звуци сладки?*

В своя дълъг път на развитие българският език се утвърждава не само като нравствена, но и като естетическа категория.

С инверсията на епитета прекрасен поетът акцентува върху богатите възможности и съвършенството на езика ни. Така авторът въвежда идеята за творческата мощ на родния език, който за съжаление сега е обруган и охулен. Чрез риториката във втора и трета строфа лирическият говорител подчертава белезите на прекрасното - родната реч е мелодична, гъвкава, звънлива. Тя притежава съзидателна сила: какъв разкош и изразитост жива. Внушенията за родното слово се подсилват както чрез образно-асоциативното въздействие на Базовата реч: звуци сладки, гъвкава, звънлива, руйни тонове, така и чрез звукописа, постигнат чрез съчетанията на съгласните р и л във втора и трета строфа. Но тази безспорна красота на езика не е пощадена от хули гадки. Клеветниците остават глухи за неговата музика и изразителност. Чрез напрегнатия конфликт между свещената извисеност на езика и омерзителното му отрицание, Вазов разкрива образа на българския език в цялото му обаяние.

В следващите строфи конфликтът се развива като обществена полемика, в която лирическият говорител с гражданска и публицистична страст поема защитата на родното слово. Опетняването му се възприема като голяма беда, сериозна заплаха за родното: и чуждите, и нашите, във хор, отрекоха те, о, език страдални!. Авторът съзнателно оварварява поетическото слово (груб брътвеж) и същевременно се дистанцира от клеветниците чрез преизказни глаголни форми, когато представя доводите им:

*Не си можал да въплътиш във теб
създаньята на творческата мисъл!
И не за песен геният ти слеп –
за груб брътвеж те само бил орисал!*

С глаголното отрицание: не си можал, Вазов всъщност утвърждава творческата мисъл, с която лирическият говорител защитава българския език и се извисява над низостта и омерзението на отрицателите. Така той внушава представата за епичните измерения на словесната битка за възстановяване достойнството на езика ни. Значимостта на родното слово се очертава в борбата срещу духовното обезличаване на обществото. Без почит и уважение към българския език би настъпил упадък на нравствените ценности, би се обезличила родовата ни памет.

Смесвайки времевите измерения на един човешки живот и продължилото с векове историческо развитие на проблема, поетът подчертава епичността на битката за духовност:

*Туй слушам все, откак съм на света!
Се туй ругателство ужасно, модно,
се тоя отзив, низка клевета,
що слетя всичко мило нам и родно.*

Враговете на българското слово не са назовани. Това би нарушило лирическият тон на творбата, но анафорично подчертаното се създава представа за продължителността на процеса за отстояване на българския език, на неговата нравствена и естетическа значимост.

Родният език воюва сам за себе си, когато служи на вдъхновения от високи идеи поет. Авторът постепенно изгражда художествения образ на словото светлина, която засиява с цялата си божествена красота след отхвърлянето на калната клевета. Със своя блясък то притежава силата на божествения гняв, с който наказва дръзналите да го охулят. В свят, в който се е обезценил родният език, в който той

се приема за груб брътвеж, благородният порив на лирическият говорител да възстанови светлото му име придобива характер на апостолска мисия. Двукратното възклицание: „Ох, аз ще взема черния ти срам“, „Ох, аз ще те обриша от калта“, е експресивен израз на готовността на поета за активна съзидателна и просветителска дейност. Словото има вдъхновяваща сила за твореца, който в светли звукове ще го предаде на бъдещото бодро поколение. Конфликтното напрежение, породено от опозицията святост-омерзение, намалява, за да излезе на преден план вярата на лирическият говорител във вечното битие на българския език, защото Вазов е убеден в неговата способност да възпроизвежда и съхранява духовността. Пред читателя по образен път се осъществява изключителният акт на словотворчеството, чрез което се разкрива истината за българския език. Антитезите: черният ти срам - мойто вдъхновение; черният - светли звукове; калта - чистият блясък, красотата, създават усещане за постепенно усиливаща се светлина до степен, когато блясъкът и красотата на родния език ще ослепят хулниците, а това е и тяхното наказание. Чрез великолепно създадения образ на родното слово в стихотворението Българският език, Иван Вазов изразява необходимостта от родолюбиво и гражданско отношение към него, защото то е доказало през вековете способността си да бъде духовна съзидателна сила и трябва да бъде съхранено. Самото Вазово слово е творчески израз на художествената сила на българския език.